

Nr 136.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1927 kl. 4 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om anslag till
fortsatt elektrifiering av Norrbottens kustland.*

(4:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 90, av herrar *O. Bergqvist* och *C. I. Asplund* samt den andra inom andra kammaren, nr 143, av herr *A. N. Hedström m. fl.* har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett räntefritt kapital om 900,000 kronor ställes till vattenfallsstyrelsens disposition för fullföljande av den i Norrbottens kustland påbörjade kraftdistributionen, varav 300,000 kronor under budgetåret 1927—1928 och 600,000 kronor under budgetåret 1928—1929, och att anslaget får utgå av den avkastning i form av royalty, som uppkommer genom malmbrytning i Norrbotten.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna framställning, får utskottet hänvisa till motionerna.

Med anledning av förenämnda motioner har utskottet med stöd av 46 § i riksdagsordningen inhämtat yttrande i ämnet från vattenfallsstyrelsen, vilket yttrande finnes såsom bilaga fogat vid detta utlåtande (Bilaga).

Motionärerna hava bland annat anført följande:

De senaste årens arbetslöshet hade på ett synnerligen kännbart sätt berört Norrbotten, och då därjämte sista skördeåret medfört delvis missväxt och en omfattande reducering av foderskörden, genomkämpade denna landsända f. n. en av sina svåraste kriser. De förändrade konjunkturer, som depressionstiden medfört, hade visat nödvändigheten av att livsföringen hos stora delar av befolkningen länkades in på andra banor, därvid jordbruket i större omfattning än tidigare bleve huvudnäringen och den delvis förolyckade industrien åter ställdes på fötter och utvecklades. Tacksamt erkändes de insatser, som från såväl statsmakternas som kommunernas och enskildas sida gjorts för att i görligaste mån råda bot på det onda arbetslösheten medfört, men ännu återstode mycket att bättra.

Inom Norrbotten gjordes f. n. betydande ansträngningar för att få en del av den nedlagda industrien åter i gång, och uteslutet vore icke, att de nu pågående försöken komme att följas av flera. En nödvändig förutsättning för en utveckling av industrien och en permanent lindring av arbetslösheten vore, att industrien ägde god tillgång på kraft till facila priser, och i anslutning härtill måste kraftfrågan inom länets kustland nöjaktigt ordnas. Inom

kustlandet hade visserligen uppförts ett flertal kraftanläggningar, de flesta av obetydlig storlek, dels av landsbygdselektrifieringsföretagen och dels av kommun och enskilda, men intet av dessa företag kunde räkna med ett sådant kraftöverskott utöver egna eller avtalade leveranser, att man härpå kunde grunda ett distributionssystem av erforderlig omfattning. Nyanläggningar av kraftstationer syntes knappast utan tvingande skäl kunna komma i fråga under nu föreliggande omständigheter, då det kapital, som kunde uppbringas, allt för väl erfordrades för andra uppgifter och det för övrigt knappast syntes ekonomiskt eller praktiskt klokt att investera en för andra ändamål alltför knapp kapitaltillgång i ett dylikt företag, så länge statens kraftanläggning vid Porjus disponerar över ett avsevärt kraftöverskott.

Sedan år 1923 utförde vattenfallsstyrelsen distribution av elektrisk kraft även i länets kustland. Denna kraftöverföring, som kunnat åstadkommas med relativt enkla medel, vore dess värre, enligt de uppgifter, som kunnat inhämtas, fullständigt utnyttjad. Någon påbyggnad av detta kraftöverföringsystem i ändamål att öka produktions- och överföringsförmågan vore icke ekonomiskt tillräddig, särskilt med hänsyn till de med omformningen förreade stora energiförlusterna.

Förfrågningar hade gjorts hos vattenfallsstyrelsen, huruvida någon ekonomiskt genomförbar plan föreläge eller kunde väntas föreligga, som säkerställde det vidare kraftbehovet inom kustlandet. Härpå hade svarats, att vattenfallsstyrelsen sedan flera år tillbaka haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och även verkställt erforderliga utredningar rörande de med en större kraftuttagning i kustlandet förenade kostnaderna. De kostnader, som dessa nyanläggnings- och förändringsarbeten medförde, vore emellertid av den storleken, att vattenfallsstyrelsen icke ansåge sig med nu beräknad kraftavsättning kunna få företaget ekonomiskt bärigt, om kraftavgifterna skulle hållas inom samma gränser som t. ex. i Västerbottens kustland.

*Utskottets
yttrande.*

Frågavarande förslag om en kraftledning från Porjus till Norrbottens kustland måste enligt utskottets mening sägas vara betydelsefullt och behjärtansvärt. Icke minst på grund av det nödtillstånd med svårartad arbetslöshet, som råder i här avsedda landsända, synes det angeläget, att statsmakterna understödja de pågående ansträngningarna att åter få till stånd industriell verksamhet därstädes.

De stora kraftavnämare, om vilka nu närmast kan bliva fråga, äro vissa aktiebolaget Ytterstfors—Munksund tidigare tillhöriga anläggningar i Luleå ävensom en under byggnad varande anläggning i Piteå för tillverkning av sulfatmassa. Härtill kommer en ifrågasatt liknande ny sulfatfabrik av mindre dimensioner i Kalix.

Tillgången på kraft till gynnsamt pris utgör tvevelsutän en väsentlig förutsättning för att ifrågavarande industrier skola kunna komma igång. De blivande kraftkvantiteterna torde ock komma att stiga till sådana belopp att en ny överföringsledning erfordras för kraftbehovens tillgodoseende. I detta avseende må erinras, hurusom den kraftdistribution från Porjus till kustlandet, som vattenfallsstyrelsen alltsedan 1923 bedrivit, hittills förmedlats genom statens järnvägars ledningar ned till Notviken invid Luleå. Enligt uppgift från vattenfallsstyrelsen uppgår kustlandsdistributionen för närvarande till 1,400 kilowatt prima kraft. Som omformaren i Notviken

kan belastas till 2,500 kilowatt, återstår alltså för tillgodoseende av nya behov av prima kraft en så jämförelsevis begränsad kvantitet som 1,100 kilowatt.

Även vid en mera normal belastning av linjen och alltså bortsett från själva startåren ställa sig dock enligt vattenfallsstyrelsens kalkyler anläggningskostnaderna för denna kraftledningsanläggning så höga, att full förräntning å det nedlagda kapitalet icke är att vänta. Utgifterna för de erforderliga nyanläggningarna — vilka, utöver den cirka 20 mil långa nya kraftledningen från Porjus till Luleå med fortsättning ytterligare cirka 5, respektive 7 mil till Piteå, respektive Kalix, utgöras av vissa arbeten vid kraftverket i Porjus och en transformatorstation i Notviken — hava beräknats till omkring 2,700,000 kronor. Vid en belastning av 6,000—8,000 kilowatt skulle överföringskostnaderna — som beräknas till omkring 220,000 kronor — komma att belöpa sig till omkring 36 å 27 kronor för kilowatt. Hänsyn måste emellertid också tagas till uppkommande kraftförluster vid överföringen (14—17 %). Först vid 90 kronors kraftpris i Luleå skulle man därför enligt vattenfallsstyrelsens beräkningar kunna börja närma sig en någorlunda rimlig inkomst i Porjus (omkring 50 kronor för kilowatt). På grund härav har vattenfallsstyrelsen för sin del icke ansett sig kunna tillstyrka kraftledningens byggnad med mindre samtidigt lämnas ett särskilt anslag å 900,000 kronor utan skyldighet till förräntning.

Enligt utskottets mening måste betänkligheter visserligen hysas mot en nyanläggning, för vilken förutsattes en subvention sådan som den här ifrågasatta. Å andra sidan böra dock uppmärksammas de goda skäl, som kunna anföras för att staten lämnar sin särskilda medverkan för detta företags förverkligande. I detta avseende må erinras om den nya kraftledningens stora och enligt många mening avgörande betydelse för industriens återupptagande i en av arbetslöshet svårt hemsökt landsända. Enligt vad från sakkunnigt håll påvisats, torde ej heller finnas någon trakt inom Sverige, som kan sägas vara så förtjänt av ett dylikt understöd som Norrbotten. På grund av det stora avståndet mellan Porjus och kustlandet bliva nämligen överföringskostnaderna i detta fall osedvanligt höga; å andra sidan äro vattenfallen i kustlandet så dyra i utbyggnad, att de icke trots nämnda överföringskostnader kunna konkurrera med Porjus.

Innan riksdagen fattar slutlig ståndpunkt till förslaget, torde dock erfordras en fullständigare utredning om de blivande kraftavsättningsmöjligheterna och de kraftpris, som kunna vara att påräkna. Vad angår det i detta fall ifrågasatta särskilda understödet 900,000 kronor, vill utskottet erinra, hurusom detta belopp utgör icke mindre än hälften av kostnaden för själva kraftledningen. Det torde böra undersökas, huruvida icke nämnda summa kan nedbringas. Med hänsyn till att fråga är om ett företag, avsett att bliva till nytta under en lång tid framåt, synes ock önskvärt, att det blivande subventionsbeloppet må kunna fördelas på en följd av år.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anført, hemställer utskottet,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av de synpunkter, utskottet ovan anfört, föranstalta om utredning rörande en kraftledning från Porjus kraftverk till Norrbottens kustland samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 20 maj 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: se under utlåtandet nr 134.

Reservationer:

»av herr *Asplund*, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

Ifrågavarande förslag — — — därstädes.

De stora kraftavnämare, om vilka nu närmast kan bli fråga, äro de A.-B. Ytterstfors—Munksund förut tillhöriga sågverken i Luleå, Piteå- och Kalixtrakten, det nyligen utvidgade träsliperiet i Luleå och det för tillfället nedlagda järnverket därstädes, en under byggnad varande sulfatfabrik i Piteå jämte en efter kriget nedmonterad sulfatfabrik i Kalix, ävensom ett staten tillhörigt slipersfaktori i Piteå.

Tillgången på kraft — — — 1,400 kilowatt prima kraft. Som omformaren i Notviken kan belastas till 2,500 kilowatt, återstår alltså för tillgodoseende av nya behov av prima kraft en så jämförelsevis begränsad kvantitet som 1,100 kilowatt, som emellertid tagits i bruk för det utvidgade träsliperiet.

Även vid — — — följd av år.

Enligt vad i vattenfallsstyrelsens utlåtande framhållits, torde anslagsbehovet för budgetåret 1927—1928 kunna begränsas till 150,000 kronor. Då för kraftledningens fullbordande kräves en tid av minst två år och en ytterligare förlängning av denna tid kan bli ödesdiger för ifrågavarande industriföretag eller, i den må dessa nödgas anlägga ångcentraler för sitt eget kraftbehov, kan försvåra en blivande kraftlednings ekonomiska genomförande, synas skäl föreligga, att redan nu medgivande lämnas Kungl. Maj:t att, därest utredningen därtill giver anledning, anvisa ovannämnda belopp, vilket torde kunna utgå av den numera väsentligt ökade inkomsten av statens aktier i Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag.

Under åberopande härav hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) i skrivelse — — — föranleda;

b) medgiva, att, därest utredningen därtill giver anledning, Kungl. Maj:t må för budgetåret 1927—1928 till påbörjande av av ifrågavarande kraftledning anvisa ett belopp av 150,000 kronor utan förräntningsskyldighet för vattenfallsstyrelsen.»

av herr *Anderson* i Storegården.

Bilaga.

Till Statsutskottet.

Sedan Kungl. Maj:t i nådigt brev den 11 dennes anbefallt Vattenfallsstyrelsen till Eder avgiva utlåtande över de vid innevarande års riksdag väckta motionerna nr 90 i första kammaren och nr 143 i andra kammaren, får Vattenfallsstyrelsen härmed anföra följande:

Vattenfallsstyrelsen får till att börja med bekräfta riktigheten av den framställning motionärerna lämnat om Vattenfallsstyrelsens kraftdistribution i Norrbottens kustland och om behovet av en ny ledning från Porjus till Luleå, om någon nämnvärd utvidgning av denna distribution skall bli möjlig. Frågan om byggande av en dylik överföringsledning har vid flera tillfällen undersökts av Vattenfallsstyrelsen, men resultatet av dessa utredningar har utfallit så, att Vattenfallsstyrelsen icke ansett sig kunna framställa förslag om byggande av linjen. Det har nämligen visat sig, att överföringskostnaderna per kilowatt skulle bli så höga, att man icke kunde åsätta den överförda kraften ett tillräckligt lågt pris för att locka avnämare i sådan utsträckning, att det försälda kraftbeloppet bleve tillräckligt stort för att trygga ledningens räntabilitet. Detta skulle bli förhållandet icke blott under en kortare startperiod utan sannolikt för all framtid.

Visserligen måste man i regel räkna med, att man icke från början kan finna tillräcklig avsättning för kraften från en nybyggd ledning för att erhålla full förräntning på det i ledningen nedlagda kapitalet. Kraftprisen måste nämligen för att ej bli för höga beräknas efter normal belastning på linjen, vilken belastning först efter något eller några år brukar uppnås. Skulle Vattenfallsstyrelsen utföra linjen i fråga och pålägga kraften kostnaderna för densamma, beräknad efter normal belastning på linjen, bleve kraftpriset i alla fall så högt, att denna belastning sannolikt icke skulle uppnås och linjen således bli förlustbringande. Icke dess mindre skulle man säkerligen efter någon tid komma att påyrka — såsom fallet varit vid t. ex. statens järnvägars »kulturlinjer» — att tarifferna, trots den bristande förräntningen på det nedlagda kapitalet, skulle sänkas för att möjliggöra en större trafik. Man skulle med andra ord fordra, att den ej förräntningsbara delen av kapitalet avskreves.

Under sådana förhållanden har Vattenfallsstyrelsen icke ansett sig för sin del kunna framlägga eller tillstyrka förslag om byggande av en linje Porjus—Luleå med mindre än ett belopp av 900,000 kronor, som icke belastar Vattenfallsstyrelsens kapitalkonto och som motsvarar ungefär hälften av kostnaden för överföringsanordningarna, ställes till förfogande, under det att erforderliga medel för utrustningen i Porjus och Luleå samt för återstående överföringsanordningar tagas från anslagen till Porjus kraftverk och distributionsanläggningar. Om så sker, anser Vattenfallsstyrelsen sig kunna tillhandahålla kraft i kustlandet vid avsättning till stora förbrukare på enstaka punkter, såsom till trämassfabrikation, på ungefär samma villkor, som tillämpas i kustlandet av Västerbottens län. Skillnaden i avsättningsförhållanden är nämligen i huvudsak den, att överföring från kraftverket till konsumtionscentrum kräver minst dubbla ledningslängden i Norrbotten mot Västerbotten. Styrelsen är för sin del av den åsikten, att uppläggning av en ledning från Porjus till Luleå, så som motionärerna föreslagit, skulle, på samma gång som därigenom ökad kraftavsättning från Porjus vunnas, bli till stort gagn för Norrbottens kustland.

Huruvida nyssnämnda kapital skall anskaffas på det av motionärerna föreslagna sättet, är en fråga, som ligger utanför Vattenfallsstyrelsens bedömande. Beträffande den tid, kapitalet i fråga erfordras, vill Vattenfallsstyrelsen meddela följande.

De erforderliga nyanläggningarna omfatta, utöver själva ledningen Porjus—Luleå, vissa anläggningar i Porjus och en transformatorstation i Notviken invid Luleå. Dessutom måste, i den mån belastningen ökas på distributionsnätet i kustlandet, vissa transformatorstationer delvis ombyggas och vissa ledningsförstärkningar vidtagas. Nyanläggningarna kunna ej beräknas bli färdiga förrän vintern 1928—1929, om arbetena påbörjas under innevarande år. Stäkning av linjen samt anskaffning av stolpar och uttransportering av dessa kan nämligen utföras först under vintern 1927—1928, under det att resning av stolpar, montage av isolatorer och koppar samt arbetena i Porjus och Notviken i huvudsak få utföras under senare delen av år 1928 och början av år 1929. Då sålunda de mest kapitalkrävande delarna av anläggningen komma att anskaffas respektive utföras först under budgetåret 1928—1929, är det icke nödvändigt, att hela det av motionärerna för budgetåret 1927—1928 föreslagna beloppet, 300,000 kronor, utgår redan under sagda budgetår. För de arbeten, som under denna tid kunna utföras, torde halva detta belopp vara tillräckligt. Om så anses lämpligare, kan därför det erforderliga räntefria anslagsbeloppet fördelas så, att 150,000 kronor utgå under budgetåret 1927—1928 och 750,000 kronor under budgetåret 1928—1929.

Vid behandlingen av detta ärende hava Vattenfallsstyrelsens samtliga ledamöter deltagit.

Stockholm den 24 februari 1927.

F. V. HANSEN.

W. BORGQUIST.

Sam. Malmfors.